

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Model of Instructional Leadership Development for The Heads of
Learning Substances in Large Primary Schools under the Office
of the Basic Education Commission in the Northeast Region

สุนทร โสภาคะยัง ดร.ศิกานต์ เพ็ญรัญญุภรณ์ ดร.สวัสดี โพธิวัฒน์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์

Suntorn Sopakayang Dr. Sikan Pienthunyakorn Dr. Sawat Pothivat Dr. Vijittra Wonganusit

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ 3) หาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการ 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ และการวิจัยเชิงสำรวจ ระยะที่ 2 การร่างและสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย การร่างและสร้างรูปแบบ ตรวจสอบร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 3 การปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบ ทดลองใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี 8 โรงเรียน จำนวน 64 คน วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ มี 6 องค์ประกอบ คือ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมถึงหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศในห้องเรียน การพัฒนาบุคลากรหัวหน้ากลุ่มสาระการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำด้านวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้, โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่

Keywords: Instructional Leadership, the heads of learning substances, Large primary School

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกระบวนการพัฒนา ซึ่งดำเนินการเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม 2 วัน ระยะที่ 2 การฝึกปฏิบัติจริง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง เป็นเวลา 24 ชั่วโมง ระยะที่ 3 การศึกษาดูงาน และระยะที่ 4 การติดตามผล ติดตามผลหลังการปฏิบัติการ 2 สัปดาห์ โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

3. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า

3.1 ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพระดับมาก เป็นไปตามวัตถุประสงค์รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

3.2 ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ก่อนทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($= 2.39$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($= 3.98$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา หลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($= 4.37$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to : 1) Study the components of instructional leadership development for the heads of learning substances in a large primary schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast Region; 2) Construct a development model of instructional leadership development for the heads of learning substances in a large primary schools, and 3) Investigate and present the development model of the leadership development for the heads of learning substances in a large primary schools according to the developed model. This research is a research and development (R&D) which was divided into 4 Phases

1 : Studying the development model of the heads of learning substances in a large primary schools which the researcher studied from documents, depth interviews with luminaries, and survey research, Phase 2 : Drafting and constructing a model composing of drafting form and verified by the experts, Phase 3 : Improving the model based on the advice of the experts, and Phase 4: Implementing of the model. The samples were 64 people in 8 large primary schools under the Office of Mukdaharn Primary Educational Service Area. The data were analyzed by mean and standard deviation. The findings were as follow:

1. The 6 components of instructional leadership development for the heads of learning substances in large primary schools were educational quality development plans, curriculum development and knowledge management school atmosphere management, heads development of learning substances and the assessment of educational quality.

2. The development models ship of leadership development for the heads of learning substances in large primary schools was composed of principles, objectives, contents and development processes operated into four phases. Phase 1: 2 days intensive workshop, Phase 2 : Intensive workshops

for 4 weeks and each week consisted of 6 hours and so the total was 24 hours, Phase 3: A study tour of outstanding primary school, and Phase 4: Monitoring and following - up the performance after 2 weeks by using the assessment of leadership behaviors for the heads of learning substances, measurement and evaluation.

3. The results of development models were:

3.1 The effectiveness of the model was at the very high level, according to the developed model.

3.2 The results of the model application were found that before application, as a whole, was at the low level ($x = 2.39$). The highest mean was the efficient leadership and the lowest mean was the assessment of educational quality. While- application of the model, as a whole, it was at the high level ($x = 3.98$). The highest mean was curriculum development and knowledge management and the lowest mean was the assessment of educational quality. For the post-application of the model, as a whole, was at the high level ($x = 4.37$). The highest mean was the efficiency of leadership and the lowest mean was the assessment of educational quality.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และในการจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และให้ถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด ต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทางเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย คณิตศาสตร์ ภาษา และทักษะในการประกอบอาชีพ และในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด ผสมผสานสาระความรู้ในด้านต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างได้สัดส่วน สมดุล รวมทั้งให้มีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงปรารถนา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกสาขาวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องมีภาวะผู้นำด้านวิชาการจึงจะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิผลมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามที่พึงปรารถนา จากการ

ประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สถานศึกษายังไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐาน การบริหารจัดการศึกษายังไม่เหมาะสม และไม่มีประสิทธิภาพ การผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ยังไม่ได้มาตรฐานและมีปัญหามาก ความสลับซับซ้อนในการบริหารจัดการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยมาตรฐานและคุณสมบัติเฉพาะของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการศึกษาต้องอาศัยระบบ และรูปแบบการพัฒนาที่ครอบคลุมสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบมากมาย และการใช้ SBM ในการบริหารสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555) ผู้บริหารนั้นต้องเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักมีคุณลักษณะเฉพาะอย่างเหมือนกัน โดยหลักในการบริหารจัดการ ผู้นำต้องมีหน้าที่เหมือนผู้บริหารในการจัดการศึกษา โดยมีการวางแผนประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมาย การจัดองค์การประกอบด้วย การออกแบบอำนาจและหน้าที่ และความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จของการทำงาน ตลอดจนการจับบุคคลเข้าทำงาน โดยการสรรหาและคัดเลือก การนำ เป็นกระบวนการที่ทำให้สมาชิกในองค์การทำงานร่วมกันโดยสอดคล้องกับเป้าหมายองค์การ ซึ่งต้องอาศัยการสั่งการ ประกอบด้วย การจูงใจ และประสานกับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งต้องอาศัยการสั่งการ และการควบคุม

ประกอบด้วย การติดตามกิจกรรมและการแก้ไขปรับปรุงงาน (ธีระ รุญเจริญ, 2550)

ในการจัดการศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนเป็นอย่างดีจึงจะสามารถพัฒนาและนิเทศการเรียนการสอน ตลอดทั้งการอำนวยความสะดวกให้แก่คณะครู ดังนั้นบริหารที่ดีต้องมีภาวะผู้นำ เข้าใจในกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ จึงจะนำไปสู่การบริหารที่มีประสิทธิผล (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544) การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำโรงเรียนไปสู่ทิศทางที่กำหนด ภาพรวมระดับประเทศพบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำด้านวิชาการจะนำโรงเรียนให้ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการศึกษา แต่ถ้าโรงเรียนใดผู้บริหารขาดภาวะผู้นำด้านวิชาการจะทำให้โรงเรียนนั้นไม่ประสบผลสำเร็จด้านวิชาการ และไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานของสำนักงานรับรองคุณภาพและประเมินผลการศึกษา ตลอดจนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ระดับชาติ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนไทยโดยหน่วยงานต่างประเทศมีการจัดลำดับโดย สถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาด้านการจัดการ หรือ International Institute for Management Development (IMD) เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับการยอมรับที่มีผู้นำด้านธุรกิจจากทั่วโลก เข้ารับการศึกษอบรม ได้จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันในภาพรวม ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งพบว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 27 และในปี พ.ศ. 2552 แนวโน้มเริ่มดีขึ้นเมื่อขยับมาอยู่ที่อันดับที่ 26 แต่ทว่าในปี 2555 ก็ยังย่ำอยู่ที่อันดับเดิม และคุณภาพการศึกษาของนักเรียนไทยโดยการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้ประเมินคุณภาพรอบสองพบว่าโรงเรียนประถมหรือมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับดีมากร้อยละ 15.10 และระดับพอใช้/ปรับปรุงร้อยละ 8.50 นอกจากนั้น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษายังพบว่า ภาพรวมของผลคะแนนของการทดสอบเฉลี่ยทั่วประเทศในทุกๆระดับชั้น ต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกวิชา ทุกปี และยิ่งต่ำลงในปีการศึกษา 2555 และมีแนวโน้มต่ำลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะ

จังหวัดมุกดาหาร อยู่มีผลการทดสอบอยู่ใน 10 ลำดับสุดท้ายของประเทศ จากภาพรวมของผลคะแนนของการทดสอบระดับชาติ มีแนวโน้มต่ำลงเรื่อยๆ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งหากหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีภาวะผู้นำด้านวิชาการก็จะส่งผลให้นำพาสถานศึกษาพัฒนาคุณภาพวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยกกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดลักษณะภาวะผู้นำด้านวิชาการและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการมาทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่
3. เพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2555 ในการกำหนดจำนวนประชากร จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 7 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร จำนวน 277 คน นครพนม จำนวน 298 คน มุกดาหาร จำนวน 298 คน กาฬสินธุ์ จำนวน 207 คน หนองคาย

จำนวน 207 คน อำนวยการเจริญ จำนวน 207 คน ยโสธร จำนวน 207 คน รวมทั้งสิ้น 1,640 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2555 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจากจังหวัดสกลนคร จำนวน 58 คน นครพนม จำนวน 63 คน มุกดาหาร จำนวน 63 คน กาฬสินธุ์ จำนวน 43 คน หนองคาย จำนวน 43 คน อำนวยการเจริญ จำนวน 43 คน ยโสธร 43 คน รวมทั้งสิ้น 356 คน ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของKrejcie and Morgan (1970)

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มุกดาหาร ปีการศึกษา 2555 จำนวน 8 โรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 64 คน

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 1) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การจัดบรรยากาศในห้องเรียน 4) การพัฒนาบุคลากรหัวหน้ากลุ่มสาระ 5) การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และ 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสำรวจใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และวิจัย 1) วัดผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจของครูต่อเนื้อหาของรูปแบบก่อนและหลังการฝึกอบรม 2) ประเมินกระบวนการฝึกอบรม 3) ครูประเมินตนเองในความรู้และความเข้าใจต่อเนื้อหาของรูปแบบ 4) ประเมินความพึงพอใจของครูต่อเนื้อหาของรูปแบบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) วิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนการพัฒนาภาวะผู้นำครู โดยใช้ค่าร้อยละความก้าวหน้า

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย พบว่า

1.1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การจัดบรรยากาศในห้องเรียน 4) การพัฒนาบุคลากรหัวหน้ากลุ่มสาระ 5) การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และ 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา

1.2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกระบวนการพัฒนา ซึ่งดำเนินการเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม 2 วัน ระยะที่ 2 การฝึกปฏิบัติจริง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง เป็นเวลา 24 ชั่วโมง ระยะที่ 3 การศึกษาดูงาน และระยะที่ 4 การติดตามผล ติดตามผลหลังการปฏิบัติการ 2 สัปดาห์ โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

1.3 ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า

1.3.1 ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพระดับมาก เป็นไปตามวัตถุประสงค์รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

1.3.2 ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ก่อนทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย (= 2.39) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 3.98) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา หลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 4.37) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา

2. อภิปรายผลการวิจัย พบว่า

2.1 องค์ประกอบของภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การจัดบรรยากาศในห้องเรียน 4) การพัฒนาบุคลากรหัวหน้ากลุ่มสาระ 5) การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และ 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Davis & Thomas (1989) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย การทำงานตามเวลาที่กำหนด การจัดบรรยากาศที่ดีของห้องเรียน การมุ่งเน้นด้านวิชาการ การคาดหวังต่อคณะครูและผลการปฏิบัติงานของครู การทำงานด้านหลักสูตร การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การประเมินผลและการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน การเพิ่มความตระหนักในการประชุมโรงเรียนและมีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง ส่วน Heck & Others (1990) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำด้านวิชาการไว้ว่า ต้องมีการปกครองโรงเรียน การจัดบรรยากาศในห้องเรียนและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนยกระดับคุณภาพสถานศึกษาของตนเองให้เป็นแบบอย่างได้

2.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกระบวนการพัฒนา ซึ่งดำเนินการเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม 2 วัน ระยะที่ 2 การฝึกปฏิบัติจริง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง เป็นเวลา 24 ชั่วโมง ระยะที่ 3 การศึกษาดูงาน และระยะที่ 4 การติดตามผล ติดตามผลหลังการปฏิบัติการ 2 สัปดาห์ โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้เห็นความสำคัญและศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำอยู่หลายท่าน ดังนี้ ปราณี่ แสนทวีสุข (2547) ทำการศึกษาในเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ที่พบ

ว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) หลักการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างมีแผนและจัดทำเป็นแผนงานไว้อย่างชัดเจน ทั้งเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และต้องมุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) จุดมุ่งหมายการพัฒนาภาวะผู้นำทางการวิชาการเพื่อส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เนื้อหาหรือสิ่งที่ต้องพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการ ได้แก่ ด้านความรู้เป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะมีภาวะผู้นำด้านวิชาการ ด้านภาระหน้าที่เป็นภาระหน้าที่และเทคนิควิธีการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านทักษะ เป็นทักษะความเป็นผู้นำ และทักษะด้านเทคนิค และ 4) ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ การเตรียมการ การประเมินก่อนการดำเนินการ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการ การฝึก ปฏิบัติ การประเมินผลการดำเนินการ และการวิเคราะห์ผลการดำเนินการพัฒนา

1.3 ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า

1.3.1 ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพผลระดับมาก เป็นไปตามวัตถุประสงค์รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของประทีป บินชัย (2546) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ ตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ 2) สสำรวจภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี ภาวะผู้นำ

ตามแนวผู้นำพิสัยสมบูรณ์อยู่ในพิสัยต่ำถึงพิสัยกลาง ควรมีการพัฒนาพฤติกรรมอันเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ 8 องค์ประกอบ จาก 9 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ต้องมีการพัฒนา โดยการปรับเปลี่ยน มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) คุณลักษณะที่สร้างศรัทธาบรรณมี 2) พฤติกรรมที่สร้างศรัทธาบรรณมี 3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา 4) การให้ความสำคัญเป็นรายบุคคล และ 5) การให้รางวัลตามสถานการณ์ องค์ประกอบที่ต้องพัฒนาโดยการปรับลดมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรุก 2) การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรับ และ 3) การบริหารงานแบบเสรีนิยม ส่วนด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเป็นเพราะว่า การประเมินคุณภาพของสถานศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในหลายระดับ ตลอดจนจนกระบวนการประเมินคุณภาพก็มีการปรับเปลี่ยน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการพัฒนา ติดตามความก้าวหน้า และสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดกับตนเองในห้วงเวลาที่จำกัด จึงทำให้มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้าน

1.3.2 ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ก่อนทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($= 2.39$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($= 3.98$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา หลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($= 4.37$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรเทพ ภูมิภักดีพรพน (2550) ทำการศึกษาในเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 7 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ 1) ด้านสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน 2) ด้านการทำให้เป็นผู้นำตนเอง 3) ด้านอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง 4) ด้านกระตุ้นให้ผู้ตามตั้ง

เป้าหมายด้วยตนเอง 5) ด้านผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง 6) ด้านอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิ อย่างสร้างสรรค์ และ 7) ด้านสร้างรูปแบบความคิดทางบวก ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบโดยนำไปใช้ทดลองในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ผู้เข้าอบรมหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำมีภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ารูปแบบภาวะผู้นำเหนือผู้นำมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่เป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรตระหนัก เพื่อให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เกิดองค์ความรู้ มีทักษะ เทคนิค ในการจัดการศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

1.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ควรนำไปเป็นแนวทางในการวางแผน การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระอื่นด้วย เพื่อเป็นผลดีในภาพรวมของการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดอื่นของกระทรวงศึกษาธิการ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ในระดับภาค หรือการศึกษาในระดับประเทศเพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาเปรียบเทียบกับมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน หากมีความแตกต่างจะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แตกต่าง ถ้ามีความเหมือนกันจะได้เป็นเครื่องยืนยันข้อค้นพบ ซึ่งจะทำให้ข้อค้นพบที่ได้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

2.2 ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียน

ประถมศึกษาขนาดใหญ่ไปใช้ในสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนในระดับสูงกว่าระดับประถมศึกษา เพื่อที่จะได้องค์ความรู้ที่เป็นภาวะผู้นำด้านวิชาการของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยภาพรวมของหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลที่ได้จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.
- ประทีป บินชัย. (2546). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- ปราณี แสนทวีสุข. (2547). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ: ธนัษการพิมพ์.
- วรเทพ ภูมิภักดีพรพน. (2550). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2555). **มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 - 2552)**. กรุงเทพฯ: จุดทอง.
- David, G. A. & Thomas, M. A. (1989). **Effective school and effective teacher**. Boston : Allyn.
- Heck, R. H. & others. (1990). **Instructional Leadership School Achievement: Validation of a Causal Model**. Educational Administration Quarterly.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample size for research Activities**. Journal of Education and Psychological Measurement, 30, 3.